

**ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАРЕСУРСІВ
У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

Л. Й. Гуменюк

*Львівський державний університет внутрішніх справ України
(Україна)*

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена нагальними потребами відомчої освіти Міністерства внутрішніх справ України у створенні інформаційних систем, сприянні впровадженню медіатехнологій у навчально-виховний процес. Дослідження педагогічних умов ефективного використання медіа ресурсів у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів продиктована відсутністю медіа культури науково-педагогічного складу, недостатнім умінням застосування засобів медіа педагогіки, а також відсутністю наукових досліджень у царині професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ. У статті приводяться окремі результати вивчення ефективності використання медіаресурсів у процесі викладання навчальних дисциплін у Львівському державному університеті внутрішніх справ.

Use media resources in the educational process of higher education institutions of Ministry of Internal Affairs of Ukraine

Actuality of the material expounded in the article, conditioned by the urgent necessities of department formation of Ministries of internal affairs of Ukraine in creation of the informative systems, assistance to introduction of information and of communications technologies in an educational-educating process. Research of pedagogical terms of the effective use of medias of resources in the educational-educating process of higher educational establishments of Ministries of internal affairs of Ukraine dictated by absence of medias of culture of scientifically-pedagogical composition, insufficient ability of application of facilities of medias of pedagogics, and also absence of scientific researches, in the region of professional preparation of workers of organs of internal affairs.

Медіапедагогіка – нове для української науки і педагогічної практики поняття, хоча у багатьох країнах медіаосвіта інтегрована у шкільні предмети, а в Австралії її вивчення починається ще в дошкільному віці. Ще у 1989 р. Рада Європи на основі документів ЮНЕСКО схвалила «Резолюцію з медіаосвіти і нових технологій» (Париж, 1989). ЮНЕСКО визначило медіаосвіту як пріоритетну область культурно-педагогічного розвитку ХХІ століття. Помітно посилюється інтерес до моделей медіаосвіти, до історії їх виникнення і розвитку.

Проблеми медіа освіти, медіа педагогіки, медіа компетентності на різних етапах розвитку науки висвітлювали О. О. Баранов, Ю. М. Рабінович,

Ю. М. Усов, С. Н. Пензін, О. В. Шаріков, О. В. Федоров, О. А. Бондаренко, А. О. Новікова та інші. В останні роки медіаосвіта притягує до себе увагу й українських науковців. Над проблемами медіапедагогіки активно працюють В. Ю. Биков, Н. М. Духаніна-Войтко, Д. А. Заруба, Ю. О. Жук, В. Г. Кремень, А. Д. Онкович, І. М. Чемерис, О. К. Янишин та інші науковці. Під керівництвом інституту вищої освіти НАПН України започатковано випуск газети «Медіаосвіта» в тижневику «Освіта».

Разом з тим, вивчення наукової літератури показало, що питання генезису української медіапедагогіки, медіаосвіти, інформаційно-комунікаційних технологій, особливостей їх розвитку та практичного використання у навчально-виховному процесі зокрема відомчої вищої освіти МВС України все ще не стало предметом повномасштабного аналізу. Тому вибір теми нашого дослідження: "Педагогічні умови ефективного використання медіаресурсів у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів МВС України» продиктоване її актуальністю і недостатньою розробкою.

Проблема дослідження визначена парадоксальною ситуацією, що склалася у зв'язку з вагомим позитивним досвідом, накопиченим за всю історію української освіти і недостатнім використанням даного досвіду у вітчизняній відомчій медіапедагогіці зокрема.

Предметом дослідження стали педагогічні умови ефективності застосування медіа ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій в рамках навчальних предметів вищого навчального закладу МВС України. *Мета полягала* у визначенні педагогічних умов і чинників, які впливають на ефективність їх використання у інформаційному освітньому середовищі вищого навчального закладу МВС України, *завдання* – в аналізі особливостей теорії і практики застосування медіапедагогіки; виявлення основних педагогічних умов та критеріїв, які сприятимуть успішному розвитку медіакомпетентності викладачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України та фаховій підготовці до служби в органах внутрішніх справ; визначення можливих недоліків у застосуванні медіа ресурсів та їх профілактики.

У процесі дослідження у жовтні-грудні 2013 року проведено науковий експеримент із вивчення ефективності застосування медіа ресурсів при викладанні окремих навчальних дисциплін у Львівському державному університеті внутрішніх справ, а також здійснено опитування курсантів та викладачів, які брали в ньому участь (всього 201 особа).

Використання медіапедагогіки у навчально-виховному процесі розглядалось в рамках окремих напрямів: *медіадидактики* (проблеми ролі, функції і значення медіа в процесах навчання і викладання), *медіавиховання* (розумне, продумане медіакористування і критичне ставлення до різних медіаресурсів), *інформаційно-технічна освіта* (направлена на формування у курсантів медіакомпетенції і медіа досвіду). Для експериментального дослідження використовувались цифрові/електронні медіа, які уможливають мультимедійність. При відборі медіа були застосовані наступні критерії: за місцем використання (індивідуальні, групові, масові, професійні і ін.), змістом інформації (етично-виховні, пізнавально-навчальні, естетичні, правові), функціям і метою використання (отримання інформації, спілкування, вирішення професійних проблем), результату дії на особистість (розвиток світогляду, самопізнання, самовиховання, самонавчання, самоствердження, самовизначення, саморегуляція стану, професійна адаптація та соціалізація).

У процесі дослідження використані такі функції медіа: *інформаційна* – повідомлення про різного роду факти і події; *аналітична* – супроводження викладу фактів їх аналізом, оцінкою і коментарем до них; *пізнавально-просвітницька* – поповнення фонду знань курсантів і студентів; *етико-виховна* – відображення морально-етичних пріоритетів працівників ОВС, зразки суспільної поведінки, принципів дотримання Етичного кодексу працівників ОВС; *функція дії* (професійно-управлінська, регулятивна) – поведінка працівників ОВС під час охорони громадського порядку у процесі проведення масових соціально-політичних акцій; *гедоністична* – забезпечення сприйняття матеріалу як відпочинку, реабілітації, відновлення сил після виконання службового обов'язку, задоволення естетичних потреб аудиторії.

При застосуванні медіа ресурсів у викладанні навчального матеріалу були враховані наступні особливості: *інтерактивність* як процес від обміну інформацією до проведеної дії; *мультимедійність* – представлення об'єктів і процесів з використанням фото, відео, графіки, анімації, звуку; здатність до *моделювання* реальних об'єктів і процесів з метою їх дослідження; *комунікативність* – можливість безпосереднього спілкування, оперативність представлення інформації, контроль за станом процесу шляхом об'єднання комп'ютерів в глобальні і локальні мережі; *продуктивність* – автоматизація некреативних операцій.

З урахуванням функціонального навантаження у процесі дослідження електронні медіа були використані автором як наступні *педагогічні засоби*:

- *засіб обробки традиційних завдань у спеціальній формі, яка передбачає переробку гіпертексту з формуванням повідомлень, доповідей, мультимедіа-презентацій і інше (у навчальних курсах «Психологія професійної діяльності працівників ОВС» для курсантів-психологів, «Педагогіка вищої школи» для слухачів ад'юнктури та аспірантури). Передовсім це презентації самостійно виконаних завдань, доповідей, повідомлень в PowerPoint. Представлений у вигляді електронних презентацій матеріал істотно розширює можливості звичайних підручників. При цьому задіюються слуховий і візуальний канали сприйняття, що дозволяє збільшити не тільки об'єм сприйманої інформації, але і міцність її засвоєння. Проведене дослідження показало, що використання PowerPoint дозволяє реалізовувати дидактичний принцип наочності навчання на новому рівні і збільшити мотивацію студентів. Так, 87 % опитаних курсантів і 56 % викладачів-учасників експерименту зазначили, що виконання завдань у спеціальній формі їм подобається більше, ніж у традиційній. Показник ефективності використання медіа ресурсів також тісно пов'язаний з мотивацією педагога і курсантів (коефіцієнт кореляції Спірмена RS становить 0.898). Водночас аналіз результатів опитування показав, що позитивне сприйняття даного медіа-ресурсу наявне лише в тому випадку, якщо педагог уміє застосувати ресурси даної програми відповідно до навчального плану (93 % опитаних викладачів), психологічних аспектів підготовки (68 %), оформлення і представлення презентації (73 %);*
- *помічник в оволодінні професійними знаннями, вміннями і навичками: робота курсантів з електронними словниками, енциклопедіями, інформаційними Інтернет-порталами у системі WI-Fi безпосередньо під час занять з певних предметів (у навчальних курсах з «Соціології», «Психології професійної діяльності працівників ОВС», «Педагогіки вищої школи»). У цьому аспекті особливо ефективними були спеціалізовані комп'ютерні програми, спрямовані на тренування певних умінь і навичок, які пропонують Інтернет-портали, профільні сайти. Так, у навчальному курсі «Психологія професійної діяльності працівників ОВС» для курсантів-психологів з метою отримання умінь і навичок вдосконалення оперативної пам'яті працівників ОВС використані комп'ютерні версії психологічних медіатренінгів, психологічні вебіна-*

ри; для вивчення і регулювання стресостійкості працівників ОВС – інтерактивні мультимедійні психодіагностичні методики, психотренінги.

У навчальній та позанавчальній діяльності широко використовувались соціальні мережі Інтернет (facebook, twitter). З допомогою Blogger у створені Інтернет-групи, які під керівництвом викладачів виконували домашні завдання, працювали над науковими дослідженнями.

Окрім професійно-орієнтованих сайтів і порталів, важливим і цікавим помічником у навчанні залишаються тематичні відеофільми та відеоролики (зокрема з YouTube), демонстрація яких супроводжується інноваційними методиками аналізу ситуацій. Так, у процесі вивчення теми «Суспільство як соціальна система» автори демонстрували багатофункціональний відеофільм-філософське есе «Барака», після перегляду якого визначено основні суспільні теми і соціокультурні проблеми, підняті Роном Фріком, обговорено і проінтерпретоване символічні відео ряди. Не менш ефективним було використання на заняттях з психології впливу відеозапису протиправних дій фанів під час чемпіонатів з футболу в Німеччині, Великобританії з подальшим відпрацюванням профілактичних дій правоохоронців. 99 % опитаних курсантів найвище оцінили застосування вказаних медіа засобів;

- *засіб комунікації* у формі Інтернет-конференцій для курсантів і студентів університету, вебінарів («Педагогіка вищої школи» для слухачів ад'юнктури та аспірантури), обмін інформацією у мережевому інформаційному забезпеченні навчального закладу, а також навчальні заняття із слухачами Школи педагогічної майстерності з використанням сервісної програми Skype;
- *інструмент моделювання дійсності*, що дозволяє виявляти складні зв'язки, недоступні при сприйнятті шляхом простого спостереження (у навчальному курсі «Психологія професійної діяльності працівників ОВС»). Експериментальне практичне заняття «Подолання інстинкту самозбереження у працівників ОВС» проходило у формі звукового і відео-супроводу із застосуванням ефектів анімації, що дозволило попередньо апробувати методику психологічного відбору кандидатів на службу в ОВС.

Результати дослідження показали, що використання медіаресурсу орієнтоване на *індивідуалізацію* навчання в умовах колективної діяльності, в рамках єдиного навчально-виховного процесу. За цих умов кожен курсант залучається до активної, орієнтованої конкретно на нього діяльності. Таким чином, елект-

ронні медіа дають можливість вибирати оптимальний темп навчання, контролювати і коректувати хід засвоєння матеріалу, причому результат роботи не віддалений, а наявний безпосередньо на занятті. Водночас кожен курсант отримує можливість реалізувати власні методи і прийоми засвоєння матеріалу, а також його перевірки. Так, кожне заняття, проведене з «Соціології» під час експерименту у визначених групах, закінчувалось комп'ютерною перевіркою засвоєних знань з допомогою тестової програми easyQuzzy. 81 % опитаних курсантів-учасників експерименту оцінили таку форму контролю знань як «цікаву», 67 % як «корисну», 98 % як таку, що «необхідно використовувати для оцінки поточної успішності».

Таким чином, педагогічними умовами ефективності індивідуалізації навчання є *облік принципів особистісно-орієнтованого навчання*, що означає визнання самоцінності індивіда як активного суб'єкта пізнання; *опора* на життєвий досвід курсанта; *орієнтація* на саморозвиток, самонавчання, самоосвіта курсанта; констатація його індивідуальних психофізіологічних особливостей особистості; *розвиток* комунікативних здібностей.

Оскільки кожне заняття поряд з навчальною має і виховну мету, слід використовувати і багаті *виховні* й психофізіологічні можливості. Як показали результати дослідження, медіа привчають до акуратності, уваги, організованості. Засоби графіки, музичні фрагменти знімають напругу. Сучасні інформаційні технології відкривають нові можливості для підвищення рівня інтелектуальної діяльності людини, яка активно стимулює продуктивні, творчі функції мислення.

Водночас не можна абсолютизувати значення медіа і віддавати їм пріоритетні позиції у навчальному процесі. Якщо традиційна система навчання стимулює мотивацію досягнення (отримання хорошої оцінки, успішна здача іспиту і інше), то використання інформаційних і комунікаційних технологій орієнтоване на формування пізнавальних мотивів курсантів, які сприяють їх стійкій активності і підвищують ефективність засвоєння знань шляхом інтерактивного діалогу між курсантом і системою, курсантом і педагогом, системою і педагогом. Таким чином, засоби інформаційних і комунікаційних технологій підсилюють психологічний чинник мотивації навчання.

Дослідження показало, що ілюстрації, графіки позитивно впливають на засвоєння текстової інформації (56 % опитаних викладачів), проте, як виявилось, просте складання різного роду сприйняття (зорового, слухового, тактильного) автоматично не покращує пізнавальні процеси. Набагато важливішою

умовою ефективного використання мультимедіа в процесі навчання є здатність курсантів-користувачів до декодування символічних і кодових систем.

Крім того, був виявлений тісний взаємозв'язок між інтересом до тематичного спрямування матеріалу і об'ємом отриманих знань. Тобто дидактично добре організована навчальна діяльність з використанням медіа може виявитися неефективною, якщо курсанти не виявляють цікавості до запропонованої інформації. У процесі експерименту виявлені також і можливі «побічні ефекти» застосування медіаресурсів у навчально-виховному процесі. По-перше, дослідження засвідчило тенденцію поступового зниження зацікавленості до медіа засобів. Так, використання електронних засобів комунікації спочатку несе з собою деякий ефект новизни, який може привести до мотивованого і цікавого викладу матеріалу, однак ця зацікавленість через певний час знову *знижується*. За цих умов «слід застосувати інші засоби подачі матеріалу» (47 % опитаних викладачів). До того ж проведений аналіз 12 презентацій, представлених різними викладачами, показав, що економне, але цілеспрямоване використання медіальних форм презентації має кращий результат, ніж строкате нагромадження медіаподач навчального матеріалу.

Результати проведеного експерименту показали, що, застосовуючи медіа в освітньому процесі, педагог повинен враховувати певні особливості комунікативних процесів. Якщо значно посилюються вимоги до точності формулювань, логічності і послідовності викладу, підвищується значення рефлексії, то при цьому *знижується роль емоційних засобів спілкування*. Небезпека технологічного мислення, що формується під прямим і непрямим впливом інформаційних технологій, на думку психологів, полягає в тому, що для такого мислення характерні: примат засобу над метою, мети над сенсом і загальнолюдськими інтересами, сенсу над буттям і реальностями сучасного світу, техніки (у тому числі і психотехніки) над індивідом і його цінностями. Тобто при застосуванні у навчально-виховному процесі медіа засобів необхідно постійно дотримуватись балансу інтелектуальних і емоційних складових.

Ще одним з негативних наслідків надмірного застосування медіазасобів є поступове усунення багатьох умінь і навиків, форм діяльності майбутніх працівників міліції, що може привести до серйозних втрат у розвитку їх особистості. Наприклад, наявність у системі Інтернет готової «навчальної продукції» знижує ефективність застосування всіх пізнавальних можливостей особистості. Тому завдання педагога полягає в тому, щоб направити зусилля на самостійний пошук нових знань та правильне їх засвоєння.

Особлива увага в дослідженні приділялась моделюванню і подальшому включенню курсантів і студентів у різні ситуації, прийняття і реалізацію нестандартних рішень, які сприяють розвитку уяви, творчих здібностей, відпрацюванню майбутнім працівником ОВС необхідних навичок професійної діяльності. Даний рівень застосування медіа ресурсу надзвичайно ефективний і недостатньо вивчений в ОВС. За свідченням психологів, робота з системами віртуальної реальності, що надають можливість індивідам фантазувати у кіберпросторі, може викликати аутизацію молоді, тобто замкнутість, відчуженість, відхід від дійсності.

У процесі дослідження вивчено деформаційні можливості окремих функцій медіаресурсів, які можуть привести до *дезорієнтації особистості* через велику кількість інформаційних потоків; *фрустраційних ефектів*, дисфункції очікувань через схильність до крайнього негативізму; *патологічної залежності* від певних жанрів, що демонструються медіазасобами; прийняття у *позитивному ракурсі* наркотиків, алкоголю, сигарет, міжетнічних стереотипів; *масовізації культури* і, як наслідок, зниження планки духовних потреб майбутніх працівників ОВС.

Таким чином, наслідки застосування медіаресурсів можуть бути як позитивними, так і негативними. До оцінки тієї або іншої технології не можна підходити односторонньо. Тому плануючи використання електронних засобів у навчально-виховному процесі, педагог повинен проаналізувати усі можливі прямі і непрямі дії на особистість курсанта, які визначатимуть напрями його розвитку.

Висновок. Результати проведеного дослідження показали, що в системі відомчої освіти МВС України відсутня єдина узгоджена стратегія розвитку медіа компетентності науково-педагогічного складу, недостатньо як людських, так і матеріально-технічних ресурсів для її вдосконалення, не відпрацьована практика професійної медіа підготовки майбутніх працівників ОВС. Виходячи з цього, необхідно здійснити певні заходи: внести медіапедагогіку, інформаційно-комунікаційні технології навчання у навчальні плани відомчих вищих навчальних закладів як окремі спецкурси, визнати їх елементом стратегії підвищення медіа грамотності майбутніх працівників органів внутрішніх справ; використовувати програми медіапедагогіки для вдосконалення навчальних планів, системи оцінювання знань, інспектування навчального матеріалу; проводити аналітичні наукові дослідження з ефективності застосування медіа засобів та інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі.

-
1. Баранов О. А. Медиаобразование в школе и вузе. Тверь : изд-во Твер. гос. ун-та, 2002. 87 с.
 2. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2008. 684 с.
 3. Новикова А. А. Медиаобразование в России и Европе в контексте глобализации. Таганрог : Кучма, 2004. 168 с.
 4. Онкович Г. В. Медіаосвітні технології і компетентісний підхід / Реалізація європейського досвіду компетентісного підходу у вищій школі України : матеріали методологічного семінару. Київ : Педагогічна думка, 2009. С. 206–217.
 5. Федоров А. В. Медиаобразование и медиаграмотность. Таганрог : Кучма, 2004. 340 с.